

Bevolkingstrends

Perspectief op Nederlanderschap: het effect van de snelheid van naturalisatie

2017 | 01

**Floris Peters,
Hans Schmeets en
Maarten Vink**

Inhoud

- 1. Inleiding 2**
 - 2. Methoden 5**
 - 3. Resultaten 6**
 - 4. Conclusie 11**
- Literatuur **12**

1. Inleiding

Op 28 juni 2016 heeft een meerderheid in de Tweede Kamer ingestemd met een wetsvoorstel ter verlenging van de naturalisatietermijn. Momenteel komen migranten na vijf jaar onafgebroken verblijf in Nederland in aanmerking voor naturalisatie. Voor migranten die sinds drie jaar getrouwd zijn of een geregistreerd partnerschap hebben met een Nederlandse partner is alleen toelating en hoofdverblijf in Nederland vereist op het moment van naturalisatie. Het ingediende wetsvoorstel verhoogt de minimale verblijfstermijn naar zeven jaar en eist van migranten met een Nederlandse partner drie jaar onafgebroken verblijf in Nederland. Uit de memorie van toelichting blijkt dat de regering een verlenging van de verblijfstermijn beoogt omdat migranten na vijf jaar nog niet ‘tot de meest volledige vorm van participatie in de samenleving zijn gekomen.’ (Tweede Kamer, 2014). Ter ondersteuning verwijst de regering naar onderzoek dat uitwijst dat verblijfsduur een positief effect sorteert op de integratie van migranten (Witvliet et al., 2013). Ze concludeert als volgt: ‘Thans is het gevoelen dat een termijn van zeven jaar meer recht doet aan de gedachte dat een meer substantiële periode van verblijf en toelating vooraf dient te gaan aan de verlening van het Nederlanderschap.’ (Tweede Kamer, 2014).

Bij deze redenering kan een aantal kanttekeningen worden geplaatst. Migranten zullen immers na bijvoorbeeld tien jaar nog beter geïntegreerd zijn dan na zeven jaar. De regering pareert deze kwestie door te stellen dat ‘Elke naturalisatietermijn, ook de huidige termijn van vijf jaar, heeft noodzakelijkerwijs een enigszins arbitrair karakter.’ (Tweede Kamer, 2014). Maar de interessante kwestie is niet of migranten na een langere wachtperiode beter geïntegreerd zijn, maar of naturalisatie er meer of minder toe doet na verloop van tijd. Immers, een verlenging van de minimale verblijfstermijn zal niets toevoegen aan het effect van verblijfsduur, maar zal er wel voor zorgen dat migranten niet langer in staat zijn om relatief snel te naturaliseren. Onderzoek laat zien dat de snelheid van naturalisatie ertoe doet, maar dat het effect van naturalisatie juist afneemt naarmate men later naturaliseert (Vink, Peters en Schmeets, 2016). Kortom, een verlenging van de minimale verblijfstermijn heeft vermoedelijk negatieve gevolgen voor het integratieproces van migranten. Maar geldt dat voor alle migranten evenzeer? Uit onderzoek blijkt dat naturalisatie met name een bijdrage kan bieden voor de integratie van de meest gemarginaliseerde migrantengroepen (Fougère en Safi, 2009). De vraag is of de snelheid van naturalisatie dan ook in het bijzonder een effect sorteert voor deze kwetsbare migranten. In dat kader wordt in dit artikel geanalyseerd in hoeverre het effect van de snelheid van naturalisatie op het krijgen van betaald werk verschilt per herkomstland.

1.1 Theoretisch kader

Personen met een migratieachtergrond hebben het doorgaans moeilijk op de arbeidsmarkt (OECD, 2015), in het bijzonder om toegang te verkrijgen tot de arbeidsmarkt, en in mindere mate in termen van beroepsmobiliteit (Heath en Cheung, 2007). Dat is deels te verklaren aan de hand van verschillen tussen personen met en zonder migratieachtergrond op het gebied van menselijk kapitaal (Becker, 1964): de verzameling hulpmiddelen waarover iemand beschikt. Hieronder vallen niet alleen kwalificaties, zoals diploma’s en werkervaring, maar ook het sociale netwerk, en algemene kennis en vaardigheden die de kansen op de arbeidsmarkt vergroten. Migrantengroepen bezitten niet per se minder menselijk kapitaal, maar dit

kapitaal is doorgaans niet direct te gebruiken in het bestemmingsland. Zo worden diploma's niet altijd erkend of op dezelfde waarde geschat als in het herkomstland, moet het sociale netwerk dikwijls opnieuw opgebouwd worden, en is de moedertaal zelden van gelijke waarde in het bestemmingsland (Chiswick en Miller, 2001; Friedberg, 2000; Van Tubergen en Kalmijn, 2005). Bovendien wordt het aannemen van personen met een migratieachtergrond onder werkgevers als een potentieel risico gezien, de zogenoemde statistische discriminatie (Arrow, 1972), bijvoorbeeld vanwege de kans op vroegtijdige emigratie (Dustmann, 2000).

1.1.1 Naturalisatie en economische integratie: de *citizenship premium*

Gezien de structurele obstakels op de arbeidsmarkt is de (economische) integratie van migranten een belangrijk punt op de beleidsagenda. In dat kader staat naturalisatie te boek als een veelbelovend instrument ter bevordering van de kansen op de arbeidsmarkt (OECD, 2011). Verscheidene onderzoeken naar de relatie tussen naturalisatie en economische integratie duiden op positieve effecten (Bratsberg en Raaum, 2011; Fougère en Safi, 2009; Helgertz, Bevelander en Tegunimataka, 2014; Steinhardt, 2012), ook in de Nederlandse context (Bevelander en Veenman, 2008). Dit effect van naturalisatie op de arbeidsmarkt wordt ook wel de *citizenship premium* genoemd. In het gros van de literatuur wordt een onderscheid gemaakt tussen een drietal mechanismen die de relatie tussen naturalisatie en economische integratie duiden. Ten eerste biedt naturalisatie toegang tot banen die alleen toegankelijk zijn voor personen die de nationaliteit van het land bezitten. Ten tweede zijn genaturaliseerde migranten goedkoper om in dienst te nemen, aangezien bepaalde administratieve kosten – zoals het controleren van een werkvergunning – niet gemaakt hoeven te worden. En ten derde kan de nationaliteit van het bestemmingsland een positief signaal afgeven aan werkgevers bij de sollicitatie. Het feit dat een migrant genaturaliseerd is, kan opgevat worden als een indicatie dat de migrant positieve eigenschappen bezit. Het is, met andere woorden, voor werkgevers minder risicovol om een genaturaliseerde migrant in dienst te nemen.

De mechanismen hebben gemeen dat ze pas een effect impliceren nadat een migrant de nationaliteit van het bestemmingsland ontvangen heeft. Met andere woorden, er wordt een strikt causaal verband verondersteld (Helgertz, Bevelander en Tegunimataka, 2014, 344). Maar het besluit om te naturaliseren is een rationele afweging waar diverse factoren zoals leeftijd, de gezinssituatie en naturalisatiebeleid (waaronder de mogelijkheid tot een dubbele nationaliteit) een rol bij spelen, en dat begrepen dient te worden in de bredere context van de levensloop (Peters, Vink en Schmeets, 2016). Naturalisatie is derhalve geen abrupte transitie, maar een proces dat begint op het moment dat een migrant besluit te naturaliseren en eindigt op het moment van naturalisatie.

In de eerste plaats zijn er formele eisen voor naturalisatie, waaronder een minimale verblijfs-termijn en het afleggen van een examen waarin de kennis van de taal en de samenleving wordt getoetst (Goodman, 2010). Zo wordt in Nederland de mate van inburgering vastgesteld aan de hand van een inburgeringsexamen. Om deze toets met succes af te ronden is niveau A2 van het Europees Referentiekader voor taalkennis vereist, alsmede voldoende kennis van de Nederlandse samenleving. Deze eisen impliceren dat migranten zich moeten voorbereiden op het verkrijgen van het Nederlanderschap door te investeren in relevante kennis en vaardigheden. Daarnaast zijn migranten die willen naturaliseren gebaat bij deze investeringen omdat naturalisatie mogelijkheden biedt om die verkregen vaardigheden te benutten, bijvoorbeeld door de bredere toegang tot de arbeidsmarkt. Met andere woorden, de verwachting is dat migranten, anticiperende op het moment van naturalisatie,

al van tevoren zullen investeren in relevant menselijk kapitaal. Door dit anticipatie-effect zou er al een stijging in de economische integratie waarneembaar moeten zijn in aanloop naar het moment van naturalisatie. Een aantal studies suggereert inderdaad dat de relatie tussen naturalisatie en economische integratie niet causaal is, en dat de prestaties op de arbeidsmarkt al voor het moment van naturalisatie toenemen (Bratsberg en Raaum, 2011; Engdahl, 2014; Helgertz, Bevelander en Tegunimataka, 2014). Een dergelijk anticipatie-effect biedt handvaten om te verklaren waarom de snelheid van naturalisatie ertoe doet.

1.1.2 Snelheid van naturalisatie in de context van het integratieproces

Zoals gezegd, de gedachte bij het anticipatie-effect is dat migranten investeren in kennis en vaardigheden (bijvoorbeeld taalkennis) in aanloop naar het moment van naturalisatie. Maar migranten vergaren ook menselijke kapitaal door simpelweg in het land van bestemming te verblijven. Het is dus aannemelijk dat extra investeren in anticipatie op het naturalisatiemoment niet altijd even relevant is. Extra investeren in taalkennis heeft bijvoorbeeld een groter effect na vijf jaar verblijf dan na tien jaar, omdat na verloop van tijd de taal ook gaandeweg geleerd wordt. Vanuit die gedachte zou de positieve relatie tussen naturalisatie en de arbeidsmarkt mede afhankelijk zijn van de snelheid waarmee de migrant naturaliseert. Ook het effect van naturalisatie op het krijgen van een betaalde baan zou kleiner moeten zijn onder migranten die laat naturaliseren. Maar tegelijkertijd zal zeer vroeg naturaliseren ook weinig effect hebben, omdat er dan nog weinig tijd verstreken is om te investeren. Als een migrant bijvoorbeeld in het jaar van migratie meteen het Nederlanderschap verkrijgt (wat alleen mogelijk is als hij of zij al drie jaar voor het migratiemoment een Nederlandse partner heeft), dan zal dat weinig effect hebben op zijn of haar integratie. Het is immers niet alleen de nationaliteit die een effect sorteert, maar vooral ook de actieve investering die migranten maken in aanloop naar het moment van naturalisatie. De verwachting is dan ook dat het effect van naturalisatie na verloop van tijd afneemt, en zwakker is onder migranten die uitzonderlijk vroeg naturaliseren. Kortom, we verwachten geen zuiver lineair patroon tussen de snelheid van naturalisatie en arbeidsmarktintegratie.

De vervolgvraag is voor wie de snelheid van naturalisatie met name van belang is. Onderzoek wijst op heterogeniteit in het effect van naturalisatie tussen herkomstgroepen (Fougère en Safi, 2009; Helgertz, Bevelander en Tegunimataka, 2014), maar er is geen duidelijke theorievorming die deze verschillen verklaart. Onze verwachting is dat met name migranten uit bijvoorbeeld economisch minder ontwikkelde of niet-westerse herkomstlanden, baat zullen hebben bij naturalisatie. Door de zwakke reputatie op de arbeidsmarkt zullen deze migranten eerder negatieve gevolgen van statistische discriminatie ondervinden (Andriessen, Nievers en Dagevos, 2012; Nievers en Andriessen, 2010). Met andere woorden, werkgevers zullen het als een groter risico beschouwen om deze migranten in dienst te nemen. Onder deze migranten is daardoor meer ruimte voor naturalisatie om hierin te compenseren. Anders gezegd, voor migranten met een sterkere reputatie op de arbeidsmarkt is statistische discriminatie een minder groot probleem. Bovendien krijgen met name migranten met een zwakke startpositie op de arbeidsmarkt meer mogelijkheden door naturalisatie, en is het lucratief voor deze migranten om in zichzelf te investeren zodat die opties ook ten volste benut kunnen worden. De verwachting is dan ook dat de snelheid van naturalisatie er met name toe doet voor migranten met een zwakke positie op de arbeidsmarkt, zoals migranten uit niet-westerse of economisch laag ontwikkelde herkomstlanden.

2. Methoden

Om de relatie tussen de snelheid van naturalisatie en economische integratie te onderzoeken wordt gebruik gemaakt van registerdata van het CBS. De dataset bestaat uit gekoppelde gegevens op microniveau over de periode 1999–2011, waarbinnen migranten gevolgd worden. Er worden twee observatiepunten per jaar gehanteerd (1 januari en 1 juli), en de focus ligt op de migratiecohorten 1999–2002. De redenen daarvoor zijn dat microdata over de afhankelijke variabele (het al dan niet hebben van betaald werk) niet beschikbaar is in de periode vóór 1999, en we migranten uit latere cohorten niet meer dan negen jaar kunnen volgen. De observatieperiode is voor alle cohorten beperkt tot maximaal tien jaar.

De afhankelijke variabele is het al dan niet hebben van betaald werk als werknemer of zelfstandige. In navolging van eerder onderzoek op het gebied van naturalisatie en economische integratie (Helgertz, Bevelander en Tegunimataka, 2014; Steinhardt, 2012) is de onderzoekspopulatie toegespitst op personen tussen 20 en 50 jaar op het moment van migratie. Van hen wordt aangenomen dat zij een vergelijkbare drijfveer hebben om actief te zijn op de arbeidsmarkt, en voor wie te verwachten is dat naturalisatie met het oog op een baan nog van invloed kan zijn. Studenten, arbeidsongeschikten en gepensioneerden worden uitgesloten van de analyse, alsmede personen die het Nederlanderschap al hebben verkregen voor zij naar Nederland migreerden.

Vanwege het dichotome karakter van de afhankelijke variabele wordt logistische regressie uitgevoerd. Naturalisatie is categorisch gemeten, waarbij onderscheid gemaakt wordt tussen migranten die met verschillende snelheden het Nederlanderschap verkregen hebben. Migrantengroepen die niet naturaliseren binnen de observatieperiode vormen de referentiecategorie.

Om het unieke effect van naturalisatie vast te stellen wordt gebruik gemaakt van een 1-periode lag van de afhankelijke variabele, die de rol van ongemeten kenmerken opvangt die de kans op werk al dan niet bevorderen. Hierbij moet gedacht worden aan zaken als opleidingsniveau, maar ook zeer moeilijk te meten kenmerken als motivatie en intelligentie. Daarnaast wordt expliciet gecontroleerd voor kenmerken die samenhangen met zowel naturalisatie als economische integratie, waaronder verblijfsduur, de status van de eventuele partner, jonge kinderen in het huishouden en EU-lidmaatschap van het herkomstland. Door de cohortselectie is er sterke samenhang tussen verblijfsduur en de observatiejaren. Analyses bevestigen dat er sprake is van multicollineariteit wanneer de observatiejaren aan het model toegevoegd worden (Variance Inflation Factor groter dan 7). Om die reden is gekozen om niet de observatiejaren in de modellen op te nemen. Zoals gebruikelijk in de literatuur worden aparte analyses voor mannen en vrouwen uitgevoerd om te controleren voor afwijkende arbeidsmarktoriëntaties (Steinhardt, 2012).

Om te analyseren of het effect van de snelheid van naturalisatie al dan niet sterker is voor migranten met een zwakke positie op de arbeidsmarkt, worden aparte analyses uitgevoerd voor migranten uit westerse en niet-westerse herkomstlanden, alsmede hoog- en laagontwikkelde herkomstlanden. De indeling westers/niet-westers is geoperationaliseerd volgens de gangbare definitie van het CBS, gebaseerd op grond van de sociaal-economische en sociaal-culturele positie. Meer specifiek vallen migranten uit Europa (exclusief Turkije), Noord-Amerika en Oceanië, en de landen Indonesië en Japan, onder de westerse landen.

De relatieve ontwikkeling van het herkomstland is vastgesteld op basis van de Human Development Index (UNDP, 2014), een schaal die is geconstrueerd op basis van indicatoren voor de gemiddelde economische situatie, opleidingsniveau en levensstandaard in een land. De HDI-score van ieder herkomstland wordt per jaar bijgehouden. Personen uit hoog- en laagontwikkelde landen zijn gecategoriseerd langs de mediaan voor mannen en vrouwen. We maken gebruik van twee verschillende metingen op herkomstniveau omdat de dichotomie westers/niet-westers een grotendeels continentale categorisatie is. Mogelijk wordt belangrijke variatie binnen continenten hierdoor geaggregeerd.

Tabel 1 laat zien dat er, zoals verwacht, een sterke positieve relatie is tussen beide meetinstrumenten. Het gros van de migranten uit laagontwikkelde herkomstlanden is afkomstig uit niet-westerse landen, en het overgrote merendeel van de migranten uit hoogontwikkelde landen komt uit westerse landen. Echter, er zijn uitzonderingen. Zo komt 14,8 procent van de niet-westerse migranten uit landen met een hoge HDI-score, waaronder Israëliërs. Daarnaast is 6,8 procent van de westerse migranten afkomstig uit landen met een lage HDI-score, bijvoorbeeld Indonesiërs. Aangezien beide meetinstrumenten op basis van herkomstkenmerken eigenschappen van individuen meten, geeft de vergelijking van de resultaten voor beide meetinstrumenten van het herkomstland inzicht in hoeverre de verschillen tussen de HDI-index en de indeling westers/niet-westers van belang zijn.

2.1 Proportie migranten uit westerse/niet-westerse landen naar HDI-scores (aankomstcohort 1999-2002)

	Lage ontwikkeling	Hoge ontwikkeling
Niet-westers	85,2	14,8
Westers	6,8	93,2

Bron: CBS en UNDP.

3. Resultaten

Tabel 2 geeft beschrijvende statistieken over de relatie tussen het hebben van betaald werk en de snelheid van naturalisatie weer. In lijn met de verwachting hebben mannen over het algemeen vaker betaald werk dan vrouwen. De proportie met betaald werk onder migranten die niet naturaliseren binnen de observatieperiode is bij mannen ongeveer gelijk aan dat van migranten die in de eerste drie jaar van hun verblijf naturaliseren, en is bij vrouwen iets hoger. Van de migranten die in het vierde verblijfsjaar naturaliseren heeft een groter deel werk (een verschil van 15 procent en 11 procent voor respectievelijk mannen en vrouwen). Naarmate migranten nog weer later naturaliseren, neemt de proportie met betaald werk weer geleidelijk af zelfs tot onder het niveau van migranten die niet naturaliseren.

Wanneer analyses uitgesplitst worden naar kenmerken van het herkomstland zien we vergelijkbare patronen. Echter, op basis van de beschrijvende analyses zijn geen uitspraken te doen over het unieke effect van de snelheid van naturalisatie. De patronen in de beschrijvende statistieken zijn immers mogelijk te wijten aan overige kenmerken die samenhangen met zowel de snelheid van naturalisatie als de prestaties op de arbeidsmarkt. Om daarvoor te corrigeren is een logistische regressie uitgevoerd.

3.1 Proportie migranten met betaald werk uit aankomstcohort 1999-2002

		Totaal		Mannen		Vrouwen		Mannen		Vrouwen	
		Mannen	Vrouwen	Niet-westers	Westers	Niet-westers	Westers	Lage ontwikkeling	Hoge ontwikkeling	Lage ontwikkeling	Hoge ontwikkeling
Snelheid naturalisatie	Geen naturalisatie	56,0	38,9	49,0	62,8	26,3	49,9	46,3	63,1	26,1	48,7
	1-3 jaar	56,6	35,5	56,9	55,1	34,8	37,3	54,3	61,8	35,1	36,2
	4 jaar	72,1	47,3	72,4	69,8	41,9	57,3	71,1	75,6	40,6	57,6
	5 jaar	63,0	43,2	63,1	62,4	38,4	53,4	61,1	70,9	36,6	54,5
	6 jaar	57,7	39,8	55,9	67,5	34,1	52,0	53,8	70,0	32,8	52,8
	7 jaar	56,6	37,7	55,2	62,8	32,4	48,8	53,5	65,2	31,7	48,3
	8-10 jaar	52,9	30,6	53,1	52,1	27,9	38,2	50,6	59,3	26,9	38,8
	Totaal	56,9	38,9	53,0	62,5	29,6	49,8	50,7	63,6	29,0	48,9
N		93 974	94 874	48 964	45 010	46 022	48 852	47 284	57 564	49 274	60 656
Observaties		1 053 315	1 203 208	622 256	431 059	650 564	552 644	544 155	509 160	606 823	596 385

Bron: CBS.

In tabel 3 zijn de resultaten van de logistische regressie voor mannen en vrouwen weergegeven. Daarbij is nagegaan of emigratie, het zogenoemde *right-censoring*, gevolgen heeft voor de relatie tussen naturalisatie en de kans op betaald werk. Dat bleek niet het geval te zijn (de resultaten hiervan zijn op verzoek beschikbaar). Merk op dat er niet alleen gecontroleerd wordt voor de getoonde kenmerken, maar ook voor ongemeten kenmerken middels de *lag* van de afhankelijke variabele.

De resultaten vertonen sterke overeenkomsten met de patronen uit de beschrijvende statistieken. Migrant die naturaliseren doen het zonder uitzondering beter op de arbeidsmarkt, ook wanneer gecontroleerd wordt voor relevante persoons- en herkomstkenmerken. Verder is te zien dat de kans op betaald werk het hoogst is onder migranten die in het vierde verblijfsjaar naturaliseren: een verschil van 58 procent voor mannen en 49 procent voor vrouwen in vergelijking met migranten die niet naturaliseren binnen de observatieperiode (de Odds Ratio's zijn respectievelijk 1,58 en 1,49). Onder migranten die later naturaliseren daalt de relatieve kans op betaald werk geleidelijk, maar deze blijft hoger dan van de referentiecategorie. Conform de verwachting is de kans op betaald werk voor de relatief kleine en specifieke groep migranten die binnen drie jaar na migratie naturaliseert wat lager dan onder migranten die in het vierde of vijfde jaar naturaliseren. Meer algemeen komen de resultaten overeen met de gedachte dat migranten investeren in relevante kennis en vaardigheden in anticipatie op de naturalisatie. Dat leidt tot betere kansen op de arbeidsmarkt. Echter, investeringen in bijvoorbeeld kennis van de taal en de samenleving zijn vooral van belang in een vroeg stadium van het verblijf in Nederland, aangezien deze kennis ook gaandeweg opgedaan wordt. Perspectief op naturalisatie lijkt dus het integratieproces te versnellen, maar vooral wanneer men snel naturaliseert. Tegelijkertijd geven de resultaten ook een bevestiging van de gedachte dat wanneer men uitzonderlijk snel naturaliseert het effect van naturalisatie nog niet haar piek heeft bereikt. Een alternatieve verklaring kan zijn dat migranten die laat genaturaliseerd zijn meer statistische discriminatie ondervinden omdat het positieve signaal van de Nederlandse nationaliteit afneemt naarmate migranten pas in een later stadium genaturaliseerd zijn.

De controlekenmerken laten ook interessante patronen zien. Naarmate migranten ouder zijn op het moment van migratie neemt de kans op betaald werk af. Daarentegen is er een positieve relatie tussen verblijfsduur en de kans op werk. Deze relatie is zoals verwacht nog sterker voor migranten die binnen de observatieperiode naturaliseren. Ook het hebben van

een partner is van belang, met name voor mannen. Migranten met een niet-Nederlandse partner hebben 69 procent (mannen) en 43 procent (vrouwen) meer kans op werk dan migranten zonder partner. En voor migranten met een partner van Nederlandse herkomst is de kans op werk ruim twee keer zo hoog als van migranten zonder partner. Het hebben van een partner zorgt voor een breder sociaal netwerk en vergroot de kans op het vinden van passende mogelijkheden op de arbeidsmarkt. Bovendien kan kennis van de Nederlandse arbeidsmarkt van partners van Nederlandse herkomst nog van toegevoegde waarde zijn. Zoals verwacht is er een negatieve relatie tussen het hebben van jonge kinderen in het huishouden en de kans op betaald werk. Echter, dit effect is aanzienlijk sterker voor vrouwen dan voor mannen. Er is een verschil van slechts 3 procent voor mannen en 42 procent voor vrouwen ten opzichte van migranten zonder kinderen. Tot slot is de kans op werk voor mannen en vrouwen uit de Europese Unie 46 procent en 55 procent hoger dan voor migranten van buiten de EU.

3.2 Logistische regressie betaald werk van migranten uit aankomstcohort 1999–2002¹⁾

		Mannen ²⁾			Vrouwen ³⁾		
		Coef.	Std. Error	Exp coef.	Coef.	Std. Error	Exp coef.
Snelheid naturalisatie	Geen naturalisatie	Ref.	Ref.	Ref.	Ref.	Ref.	Ref.
	1–3 jaar	0,274	0,028	1,315 ⁴⁾	0,314	0,038	1,369 ⁴⁾
	4 jaar	0,460	0,017	1,584 ⁴⁾	0,396	0,014	1,486 ⁴⁾
	5 jaar	0,291	0,015	1,338 ⁴⁾	0,325	0,013	1,384 ⁴⁾
	6 jaar	0,216	0,016	1,241 ⁴⁾	0,305	0,015	1,356 ⁴⁾
	7 jaar	0,178	0,018	1,195 ⁴⁾	0,250	0,016	1,283 ⁴⁾
	8–10 jaar	0,097	0,012	1,102 ⁴⁾	0,094	0,012	1,099 ⁴⁾
Leeftijd bij migratie		-0,022	0,001	0,978 ⁴⁾	-0,021	0,001	0,979 ⁴⁾
Verblijfsduur in jaren		0,013	0,001	1,013 ⁴⁾	0,014	0,002	1,014 ⁴⁾
Naturalisatie * verblijfsduur in jaren		0,014	0,003	1,014 ⁴⁾	0,019	0,003	1,019 ⁴⁾
Partner	Geen partner	Ref.	Ref.	Ref.	Ref.	Ref.	Ref.
	Geen Nederlander	0,527	0,009	1,693 ⁴⁾	0,357	0,009	1,429 ⁴⁾
	Nederlands, migratieachtergrond	0,842	0,012	2,321 ⁴⁾	0,206	0,011	1,229 ⁴⁾
	Nederlands, Nederlandse achtergrond	0,971	0,012	2,641 ⁴⁾	0,868	0,010	2,381 ⁴⁾
Kind <18 in het huishouden	Ja	-0,034	0,008	0,967 ⁴⁾	-0,550	0,007	0,577 ⁴⁾
	Nee	Ref.	Ref.	Ref.	Ref.	Ref.	Ref.
EU	Ja	0,377	0,008	1,458 ⁴⁾	0,441	0,008	1,554 ⁴⁾
	Nee	Ref.	Ref.	Ref.	Ref.	Ref.	Ref.

¹⁾ In alle modellen is gecontroleerd voor een 1-periode vertraagde afhankelijke variabele.

²⁾ N = 93 974, Observaties= 1 053 315, Nagelkerke R² = 0,687, -2 Log likelihood= 684 781.

³⁾ N = 94 874, Observaties= 1 203 208, Nagelkerke R² = 0,732, -2 Log likelihood= 675 266.

⁴⁾ p < 0,001.

Bron: CBS.

Op basis van deze bevindingen kan geconcludeerd worden dat de snelheid van naturalisatie ertoe doet, maar nog niet voor wie in het bijzonder. De tabellen 4a en 4b geven de resultaten voor mannen en vrouwen uit westerse en niet-westerse herkomstlanden. In tabel 4a is te zien dat snelheid van naturalisatie belangrijker is voor migranten uit niet-westerse landen ten opzichte van de referentiecategorie dan voor migranten uit westerse landen. Meer specifiek is de kans op betaald werk voor migranten uit niet-westerse landen die in het vierde verblijfsjaar naturaliseren 63 procent (mannen) en 48 procent (vrouwen) hoger voor mannen

en vrouwen, in vergelijking met de 19 procent (mannen) en 28 procent (vrouwen) onder westerse migranten. Bovendien is het patroon uit de hoofdanalyse veel minder duidelijk zichtbaar onder mannen uit westerse landen. Meer algemeen suggereren de resultaten dat snelle naturalisatie vooral een effect sorteert voor migranten uit niet-westerse landen. Dat komt overeen met de gedachte dat het versnelde integratieproces door het perspectief op naturalisatie juist voor de meest gemarginaliseerde migrantengroepen een belangrijke stap is om toegang te krijgen tot de arbeidsmarkt. Daarentegen hebben migranten met een betere reputatie op de arbeidsmarkt naturalisatie minder nodig, en zijn eisen voor naturalisatie onder deze migranten minder van belang (Peters, Vink en Schmeets, 2016; Vink, Prokic-Breuer en Dronkers, 2013).

3.3 Logistische regressie betaald werk van migranten naar westers/niet-westers herkomstland van mannen uit aankomstcohort 1999-2002 ¹⁾

		Mannen					
		Niet-westers ⁴⁾			Westers ⁵⁾		
		Coef.	Std. Error	Exp coef.	Coef.	Std. Error	Exp coef.
Snelheid naturalisatie	Geen naturalisatie	Ref.	Ref.	Ref.	Ref.	Ref.	Ref.
	1-3 jaar	0,334	0,029	1,396 ³⁾	-0,011	0,079	0,989
	4 jaar	0,489	0,018	1,631 ³⁾	0,172	0,052	1,188 ³⁾
	5 jaar	0,313	0,015	1,368 ³⁾	0,042	0,048	1,043
	6 jaar	0,195	0,017	1,215 ³⁾	0,228	0,044	1,256 ³⁾
	7 jaar	0,173	0,019	1,189 ³⁾	0,051	0,045	1,053
	8-10 jaar	0,106	0,013	1,112 ³⁾	-0,120	0,030	0,887 ³⁾

¹⁾ In alle modellen is gecontroleerd voor leeftijd bij migratie, verblijfsduur in jaren, verblijfsduur in jaren * naturalisatie, de status van de partner, het hebben van jonge kinderen in het huishouden, en een 1-periode vertraagde afhankelijke variabele.

²⁾ $p < 0,01$.

³⁾ $p < 0,001$.

⁴⁾ N= 48 964, Observaties= 622 256, Nagelkerke $R^2= 0,657$, -2 Log-likelihood= 438 467.

⁵⁾ N= 45 010, Observaties= 431 059, Nagelkerke $R^2= 0,725$, -2 Log-likelihood= 242 778.

Bron: CBS.

3.4 Logistische regressie betaald werk van migranten naar westers/niet-westers herkomstland van vrouwen uit aankomstcohort 1999-2002 ¹⁾

		Vrouwen					
		Niet-westers ²⁾			Westers ³⁾		
		Coef.	Std. Error	Exp coef.	Coef.	Std. Error	Exp coef.
Snelheid naturalisatie	Geen naturalisatie	Ref.	Ref.	Ref.	Ref.	Ref.	Ref.
	1-3 jaar	0,363	0,045	1,437 ⁴⁾	0,033	0,072	1,034
	4 jaar	0,393	0,018	1,482 ⁴⁾	0,243	0,024	1,275 ⁴⁾
	5 jaar	0,336	0,016	1,400 ⁴⁾	0,152	0,023	1,164 ⁴⁾
	6 jaar	0,307	0,018	1,359 ⁴⁾	0,162	0,026	1,175 ⁴⁾
	7 jaar	0,234	0,020	1,264 ⁴⁾	0,137	0,028	1,147 ⁴⁾
	8-10 jaar	0,116	0,014	1,123 ⁴⁾	-0,080	0,023	0,923 ⁴⁾

¹⁾ In alle modellen is gecontroleerd voor leeftijd bij migratie, verblijfsduur in jaren, verblijfsduur in jaren * naturalisatie, de status van de partner, het hebben van jonge kinderen in het huishouden, en een 1-periode vertraagde afhankelijke variabele.

²⁾ N= 46 022, Observaties= 650 564, Nagelkerke $R^2= 0,692$, -2 Log-likelihood= 356 810.

³⁾ N= 48 852, Observaties= 552 644, Nagelkerke $R^2= 0,740$, -2 Log-likelihood= 319 053.

⁴⁾ $p < 0,001$.

Bron: CBS.

Zoals te zien is in tabel 1 aggregeert de dichotomie westers/niet-westers enige variantie binnen continenten. Om die reden hanteren we ook een alternatieve operationalisering van kenmerken van het herkomstland, namelijk op basis van de HDI-index. Tabel 5a en tabel 5b geven de bevindingen voor mannen en vrouwen uit laag- en hoogontwikkelde herkomstlanden. De resultaten geven –conform de verwachting – een beeld dat vergelijkbaar is met de voorgaande analyses. Het belangrijkste verschil is dat het patroon onder migranten uit hoogontwikkelde herkomstlanden nu meer in lijn is met de hoofdanalyse. Dat heeft wellicht te maken met de hogere mate van detail van de index in vergelijking met de indeling westers/niet-westers. Dat gezegd hebbende zijn de patronen, zoals verwacht, zeer vergelijkbaar met de resultaten uit tabel 4a en tabel 4b. Opnieuw is te zien dat de

3.5 Logistische regressie betaald werk van migranten naar economische ontwikkeling herkomstland van mannen uit aankomstcohort 1999–2002¹⁾

		Mannen					
		Lage ontwikkeling ⁴⁾			Hoge ontwikkeling ⁵⁾		
		Coef.	Std. Error	Exp coef.	Coef.	Std. Error	Exp coef.
Snelheid naturalisatie	Geen naturalisatie	Ref.	Ref.	Ref.	Ref.	Ref.	Ref.
	1–3 jaar	0,354	0,032	1,425 ³⁾	0,030	0,056	1,030
	4 jaar	0,499	0,019	1,647 ³⁾	0,238	0,039	1,269 ³⁾
	5 jaar	0,325	0,016	1,384 ³⁾	0,112	0,037	1,118 ³⁾
	6 jaar	0,209	0,017	1,323 ³⁾	0,197	0,036	1,218 ³⁾
	7 jaar	0,196	0,020	1,217 ³⁾	0,038	0,037	1,039
	8–10 jaar	0,112	0,013	1,118 ³⁾	–0,051	0,025	0,951

¹⁾ In alle modellen is gecontroleerd voor leeftijd bij migratie, verblijfsduur in jaren, verblijfsduur in jaren * naturalisatie, de status van de partner, het hebben van jonge kinderen in het huishouden, en een 1-periode vertraagde afhankelijke variabele.

²⁾ $p < 0,01$.

³⁾ $p < 0,001$.

⁴⁾ $N = 47\ 284$, Observaties = 544 155, Nagelkerke $R^2 = 0,653$, -2 Log-likelihood = 387 943.

⁵⁾ $N = 57\ 564$, Observaties = 509 160, Nagelkerke $R^2 = 0,712$, -2 Log-likelihood = 293 806.

Bron: CBS.

3.6 Logistische regressie betaald werk van migranten naar economische ontwikkeling herkomstland van vrouwen uit aankomstcohort 1999–2002¹⁾

		Vrouwen					
		Lage ontwikkeling ⁴⁾			Hoge ontwikkeling ⁵⁾		
		Coef.	Std. Error	Exp coef.	Coef.	Std. Error	Exp coef.
Snelheid naturalisatie	Geen naturalisatie	Ref.	Ref.	Ref.	Ref.	Ref.	Ref.
	1–3 jaar	0,398	0,047	1,488 ³⁾	0,014	0,067	1,014
	4 jaar	0,376	0,018	1,457 ³⁾	0,275	0,022	1,317 ³⁾
	5 jaar	0,319	0,017	1,376 ³⁾	0,189	0,021	1,208 ³⁾
	6 jaar	0,293	0,019	1,340 ³⁾	0,198	0,024	1,219 ³⁾
	7 jaar	0,233	0,021	1,262 ³⁾	0,145	0,027	1,156 ³⁾
	8–10 jaar	0,111	0,015	1,118 ³⁾	–0,070	0,021	0,933 ³⁾

¹⁾ In alle modellen is gecontroleerd voor leeftijd bij migratie, verblijfsduur in jaren, verblijfsduur in jaren * naturalisatie, de status van de partner, het hebben van jonge kinderen in het huishouden, en een 1-periode vertraagde afhankelijke variabele.

²⁾ $p < 0,01$.

³⁾ $p < 0,001$.

⁴⁾ $N = 49\ 274$, Observaties = 606 823, Nagelkerke $R^2 = 0,689$, -2 Log-likelihood = 330 931.

⁵⁾ $N = 60\ 656$, Observaties = 596 385, Nagelkerke $R^2 = 0,738$, -2 Log-likelihood = 345 386.

Bron: CBS.

snelheid van naturalisatie met name een onderscheidend effect heeft voor migranten uit laagontwikkelde herkomstlanden. Enige voorzichtigheid is geboden bij de directe vergelijking van de coëfficiënten tussen de groepen, aangezien de uitgangssituatie, uitgedrukt in de baseline, per groep onbekend is. Maar wat in ieder geval gesteld kan worden is dat, ten opzichte van de uitgangspositie van de afzonderlijke herkomstgroepen, snel naturaliseren een groter voordeel oplevert op de arbeidsmarkt voor kwetsbare migranten uit niet-westerse en laagontwikkelde herkomstlanden.

4. Conclusie

In dit artikel is de relatie tussen het hebben van betaald werk en de snelheid van naturalisatie voor verschillende migrantengroepen onderzocht. De resultaten laten ten eerste zien dat de snelheid van naturalisatie ertoe doet: het positieve effect van naturalisatie neemt af naarmate migranten in een later stadium van hun verblijf naturaliseren. Vermoedelijk heeft dat te maken met een van de belangrijke mechanismen die ten grondslag liggen aan het effect van naturalisatie, te weten anticipatie. Gezien de formele eisen die gesteld worden aan naturalisatie moeten migranten investeren in relevante kennis en vaardigheden in de aanloop naar naturalisatie. Deze investeringen zijn lucratief omdat naturalisatie mogelijkheden biedt op de arbeidsmarkt om de verkregen vaardigheden ten volle te benutten. Echter, investeren in menselijk kapitaal is met name relevant in de initiële fase van het verblijf in het bestemmingsland, aangezien migranten ook geleidelijk kennis van de taal en de samenleving opdoen. Derhalve is de stimulans die perspectief op naturalisatie biedt met name van belang als migranten vroeg naturaliseren. Dat heeft belangrijke implicaties voor de beoogde verlenging van de minimale verblijfstermijn van vijf jaar naar zeven jaar. De analyses suggereren dat een dergelijke beleidswijziging zal resulteren in een afname van de economische integratie van migranten doordat de meerwaarde van naturalisatie erodeert. Bovendien laat de gedifferentieerde analyse naar herkomstgroepen zien dat snel naturaliseren vooral een effect heeft voor kwetsbare migrantengroepen uit niet-westerse en economisch laagontwikkelde herkomstlanden. Dit zijn tevens de migranten die zeer gemotiveerd zijn om te naturaliseren, juist omdat zij hier de meeste baat bij hebben.

Kortom, de resultaten van onze analyses geven geen steun aan de gedachte dat een verlenging van de minimale verblijfstermijn voor naturalisatie bevorderlijk is voor de integratie van migranten. Door het perspectief op naturalisatie vooruit te schuiven neemt de potentie van naturalisatie om het integratieproces te versnellen juist af, in het bijzonder voor de migrantengroepen die structurele moeilijkheden ondervinden op de arbeidsmarkt, en naturalisatie goed kunnen gebruiken.

Literatuur

Andriessen, I., E. Nievers en J. Dagevos, 2012, *Op achterstand*. SCP, Den Haag.

Arrow, K.J., 1972, Some Mathematical Models of Race Discrimination in the Labor Market. In: A. H. Pascal (red). *Economic Life*. D. C. Heath and Company, Lexington, 187–204.

Becker, G.S., 1964, Human capital. National Bureau of Economic Research, New York.

Bevelander, P. en J. Veenman, 2008, Naturalization and Socioeconomic Integration: the Case of the Netherlands. In: P. Bevelander and D. J. DeVoretz (red). *The economics of citizenship*. Malmö University Press, Malmö, 63–88.

Bratsberg, B., J.F. Ragan Jr. en Z.M. Nasir, 2002, The Effect of Naturalization on Wage Growth: A Panel Study of Young Male Immigrants. In: *Journal of Labor Economics* 20 (3), 568–597.

Bratsberg, B. en O. Raaum, 2010, The Labour Market Outcomes of Naturalised Citizens in Norway. In: *Naturalisation: a passport for the better integration of immigrants?* OECD, Paris, 184–205.

Chiswick, B.R. en P.W. Miller, 2001, A Model of Destination-Language Acquisition: Application to Male Immigrants in Canada. *Demography* 38, 391–409.

Dustman, C., 2000, Temporary Migration and Economic Assimilation. Institute for the Study of Labor (IZA), discussion paper, No. 186.

Engdahl, M., 2014, Naturalization and the Economic and Social Integration of Immigrants. Institute for Evaluation of Labour Market and Education Policy working paper, No. 2014: 11.

Fougère, D. en M. Safi, 2009, Naturalization and Employment of Immigrants in France (1968–1999). *International Journal of Manpower* 30 (1/2), 83–96.

Friedberg, R.M., 2000, You Can't Take it With You? Immigrant Assimilation and the Portability of Human Capital. In: *Journal of Labor Economics* 18 (2), 221–251.

Goodman, S.W. en M. Wright, 2015, Does Mandatory Integration Matter? Effects of Civic Requirements on Immigrant Socio-economic and Political Outcomes. In: *Journal of Ethnic and Migration Studies* 41 (12), 1885–1908.

Heath, A.F. en S.Y. Cheung, 2007, *Unequal chances: ethnic minorities in western labour markets*. Oxford University Press, Oxford.

Helgertz, J., P. Bevelander en A. Tegunimataka, 2014, Naturalization and Earnings: a Denmark-Sweden Comparison. In: *European Journal of Population* 30 (3), 337–359.

Nievers, E. en I. Andriessen, 2010, *Discriminatiemonitor niet-westerse migranten op de arbeidsmarkt 2010*. SCP, Den Haag.

OECD, 2015, Indicators of Immigrant Integration 2015: Settling In: OECD Publishing, Paris.

OECD, 2011, Naturalization: A Passport for the Better Integration of Immigrants? OECD Publishing, Paris.

Peters, F., M.P. Vink en H. Schmeets, 2016, The Ecology of Immigrant Naturalisation: a Life Course Approach in the Context of Institutional Conditions. In: *Journal of Ethnic and Migration Studies* 42 (3), 359–381.

Steinhardt, M.F., 2012, Does Citizenship Matter? The Economic Impact of Naturalizations in Germany. In: *Labour Economics* 19 (6), 813–823.

Van Tubergen, F. en M. Kalmijn, 2005, Destination-Language Proficiency in Cross-National Perspective: a Study of Immigrant Groups in Nine Western Countries. In: *American Journal of Sociology* 110 (5), 1412–1457.

Tweede Kamer, 2014, Kamerstukken II 2013/14, 33 852 (R2023), nr. 3.

United Nations Development Programme, 2014, Human Development Index Trends, 1980–2013. UNDP, New York: <http://hdr.undp.org/en/content/human-development-index-hdi>.

Vink, M.P., F. Peters en H. Schmeets, 2016, Snelle naturalisatie bevordert kans op baan. In: *Economisch Statistische Berichten* 101 (4740), 578–579.

Vink, M.P., T. Prokic-Breuer en J. Dronkers, 2013, Immigrant Naturalization in the Context of Institutional Diversity: Policy Matters, but to Whom? In: *International Migration* 51 (5), 1–20.

Witvliet, M., M. Paulussen-Hoogeboom, A. Odé en E. Boersma, 2013, Inburgering en participatie: de bijdrage van inburgering aan de participatie van migranten in de Nederlandse samenleving. Regioplan, Amsterdam.

Verklaring van tekens

Niets (blanco)	Een cijfer kan op logische gronden niet voorkomen
.	Het cijfer is onbekend, onvoldoende betrouwbaar of geheim
*	Voorlopige cijfers
**	Nader voorlopige cijfers
2016–2017	2016 tot en met 2017
2016/2017	Het gemiddelde over de jaren 2016 tot en met 2017
2016/'17	Oogstjaar, boekjaar, schooljaar enz., beginnend in 2016 en eindigend in 2017
2014/'15–2016/'17	Oogstjaar, boekjaar, enz., 2014/'15 tot en met 2016/'17

In geval van afronding kan het voorkomen dat het weergegeven totaal niet overeenstemt met de som van de getallen.

Colofon

Uitgever
Centraal Bureau voor de Statistiek
Henri Faasdreef 312, 2492 JP Den Haag
www.cbs.nl

Prepress
CCN Creatie, Den Haag

Ontwerp
Edenspiekermann

Inlichtingen
Tel. 088 570 7070
Via contactformulier: www.cbs.nl/infoservice

© Centraal Bureau voor de Statistiek, Den Haag/Heerlen/Bonaire, 2017.
Verveelvoudigen is toegestaan, mits CBS als bron wordt vermeld.